

A i onaj, što mi je poslao pismo, morao je reći jednome biskupu, — citira te svoje riječi u listu: — »Preuzvišeni, kako hodam kojekuda okolo, nekako opažam, da mi svećenici slabo ili nikako ne adoriramo!«

Eto: »sapienti sat!« »A ti nam se, Gospodine, smiluj!« I daj, da nas što više bude po mjeri onih sedam Dalmatinaca i Hercegovaca, a što manje po mjeri onih od televizora i od automobilskog i turističkog sportiranja!

Č

SKUPITE KOMADIĆE

Mrvice u ciboriju

U razgovoru o pojedinim dijelovima svete mise izjavio je sugovornik, da pojedinci predlažu, da se ciboriji više ne purificiraju na dosadašnji način. Da je dovoljno, da se »istresu« mrvice i obriše umjesto dosadašnjeg ispiranja. Ako nešto i ostane, to da je »parvitas materiae«, pa o tome ne treba voditi računa.

Nekada su o tom pitanju bili zaista rigorozni propisi. Kakve su bile komplikacije, ako je slučajno komadić svete hostije pao na tle ili odjelo! Trebalo je to izmivati, ispirati, a tu vodu nositi u sakrarij. Kako je trebalo nakon svakog dodira sa Presvetim prste prati i brižljivo brisati.

Sada su svi ti propisi pojednostavljeni, mnogi dokinuti. Traži se razboritost, ozbiljnost, poštivanje, ali nikako skrupuloznost.

Ali, eto, jedva nam se pružila ruka, već se traži i glava. Suvišno se nekima čini ispiranje ciborija (sutra će doći isto sa kaležem), pa čak govore o »sitnicama«, o kojima ne treba voditi računa.

Nitko od nas ne može sa sigurnošću kazati, da li se oni mali ostaci hostija, »mrvice«, još smatraju »kruhom« ili ne. No, smije li tko reći, da to nisu bili dio hostije, a da se za vrijeme konsekracija cijela hostija — bez ikakvog ograničenja — pretvorila u Tijelo Kristovo. Mi naime još vjerujemo u »pretvorbu« — prema onom divnom himnu velikog mislioca i vjernika sv. Tome Akvinskog o sv. Euharistiji. Ako to vjerujemo, ako svoga Spasitelja zaista štujemo i volimo, onda nećemo se nikako lakomisljeno ponašati prema onome što je s njim u vezi — što je on sam, iako tajanstveno.

Kod ovog razgovora došlo mi je živo pred oči ono što se zbivalo u pustinji prigodom umnažanja kruha. Nije li Isus naredio svojim učenicima, da onaj obični seljački ječmenov kruh što je pretekao, komadiće što su ih ljudi odbacili (kad su se nastanili), prikupe, saberu u košare (Iv 6, 12). Nešto slično je bilo u našim čestitim seljačkim obiteljima. Kad je slučajno komadić kruha pao na zemlju, niko ga nije gurnuo nogom ili pogazio, nego ga je sa poštovanjem pokupio, poljubio i odnio, ako već nije bio za jelo, bilo za životinje bilo na vatru.

Pijetet prema presvetom Sakramentu, prema presvetom Tijelu Isusovu, traži od nas, da i ubuduće najpažljivije prikupljamo mrvice bilo na pateni bilo u ciboriju. Da ciborij lijepo isperemo — slično kao kalež.

Ovake glasine i sugestije stvaraju utisak, ako ih dublje analiziramo, da sve više prodire racionalizam i modernizam, liberalizam i protestantizam u naše vjerovanje o presv. Euharistiji. Polako, nepri-

mjetno, kao bacil TBC, kao virus neke opasne zarazne bolesti. Najprije kao savremenije, praktičnije, komodnije — dok ne otkrije svoje razorne djelatnosti. A to, kad je već kasno.

Sitna je žrtvica purificiranja ciborija. Nikakva u uspoređivanju sa ljubavlju Kristovom, koja se očituje Kristovom prisutnošću u sve-toj Euharistiji. Zato pravom i vjernom svećeniku neće doći ni na pomisao, da se oslobodi toga »tereta«! Iz ljubavi i zahvalnosti! Zbog svoje vjere! I zbog naroda!

Purificiranje

O načinu purifikacije kaleža nakon svete pričesti u svetoj misi u sadašnjim rubrikama nemamo točnih propisa. Zato susrećemo prilično raznolikosti u tom poslu.

Svakako treba da smo jedinstveni u tome, da se obavi purificiranje na strani, a nikako u sredini oltara.

Jedni su sačuvali staru praksu te peru prvo vinom, a zatim vinom i vodom; neki peru još prste, dočim je, čini se većina, to već napustila. Budući da nema propisa, ne može se prigovoriti nijednom načinu. Ali treba zato uzeti u obzir praktične momente, a i poštivanje.

U kaležu se svakako nalazi još kapljica presv. Krvi Kristove. Nekako se čini pristojnije i primjernije, da se zato prvi put ispere kalež samo vinom. A da se neutralizira vinska kiselina, koja više ili manje nagriza pozlatu, ja bih sa svoje strane predložio, da se drugi put ispira kalež samo vodom. I onda lagano obriše purifikatorijem. U tom slučaju otpada potreba onog »nasilnog« trljanja, što ga često primjenjujemo. Dovoljno je da se purifikatorijem dva ili triput povuče po čaši i ostavi. Kalež će biti čist, a pozlata će se sačuvati mnogo duže.

Usput o obliku ciborija

Dešava se, da je nekada vrlo teško pokupiti iz ciborija prilikom pričješćivanja hostije. Dno je okruglo i glatko, pa hostija klizi amo tamo i nikako da je »uhvatiš«. Treba da naši stručnjaci, koji prave nacрте za ciborije vode o tome računa. Može se rezultat postići vrlo jednostavno: potrebno je samo to, da dno nije glatko okruglo, nego da je u sredini dna mala izbočina (polukružna).

U traganju originalnosti neki arhitekti izmišljaju posebne oblike ciborija: korpice, cvijetne čaše... Oblici zaista nisu propisani, ali moraju biti praktični: da ih se može solidno, sigurno i stabilno držati u ruci — i u slučaju jače zime (u nezagrijanim orkvama); da ne postoji opasnost da hostije iskliznu niz rub, koji je nagnut... Nije dovoljno da je nešto samo originalno, možda i lijepo za oko, nego treba da bude svrsishodno, praktično i sigurno. Zato trebaju svaki plan prethodno vidjeti liturgičari - praktičari.

A. Turk

BESMRTNOST DUŠE U FILOZOFSKOJ MISLI CICERONA

Cezar je pobijedio Pompeja i njegove saveznike.

Kao pobjednik trijumfalno se vratio u Rim.

I, u opijenosti pobjede, zaveo je, protiv volje Senata, osobnu diktaturu!

Ovaj gest Cezara porušio je politički ideal Cicerona koji je bio pristaša pravâ Senata u obrani Republike.

Upravo u ovo vrijeme **Ciceronu je umrla i kći Tulija**. Smrt ljubljene kćeri duboko ga je pokosila: bacila ga u očaj i plač. Shrvan od neutažive boli, povukao se u vilu kod Asture i potražio je utjehu, poput velikog **Beocija**, u studiju filozofije. U nju je zaronio takvim žarom i strašću, tako da je 45. godina, prije Krista, godina strašnog udarca, značila najplodniji period njegove aktivnosti: najznačajnija svoja djela napisao je upravo u ovoj godini svoje roditeljske nesreće.

Ciceron, još kao mladić, zanio se političkom akcijom, ali se je i posvetio filozofskom studiju. On je, u cvatu svoje mladosti, shvatio koliku bi mogao, i kao govornik, dobiti pomoć od filozofske kulture.

U Rimu je slušao predavanja epikurejca Fedra i akademika Filona iz Larise. U Ateni je upoznao filozofa akademika Antioha iz Askalone, a na Rodiju je slušao predavanja stojika Posidonija s kojim je kasnije ostao u dopisivanju. Sve su ove veze s raznim filozofima imale informativan karakter, ali njegovo puno posvećenje studiju filozofije bilo je upravo u 45. godini prije Krista, kad su ga posebne, i sudbonosne, i političke, i obiteljske okolnosti prisilile da se potpuno posveti umnim problemima. Što se tiče javnih zala, utjeha mu je bila — čista savjest; ali što se tiče strašne tragedije smrti ljubljene kćeri, nije mogao naći utjehu nego samo na **metafizičkom vrelu: u sigurnosti besmrtnosti duše**. Njegovo srce oca imalo je potrebu znati **da njegova kćer živi i poslije smrti, da bi je mogao jedanput opet naći u Bogu**. On je napisao: »Mladi, čisti, cjeloviti i nepokvareni slatko se izdižu, i bez napora, da se ujedine s Bogom, tj. s jednim životom koji je sličan njihovu.«

Sreći čovjeka protivi se misao na smrt. Ali, da li ta misao ulijeva strah? U prvoj knjizi »Tusculanae«, rješavajući ovaj problem, Ciceron nastoji dokazati da **smrt nije zlo**. Kad bi bilo zlo, onda bi trebalo reći da se mi »rađamo za vječnu nesreću, od časa da svi moramo umrijeti«. (I Tusc. 5).

Zaista, smrt »jer je nestalna, uvijek je nad nama, i radi kratkoće života nikada nije daleko«. (1 Tusc. 38). Vrijeme koje teče, neumoljivo vodi k smrti: »Prolaze satovi, dani, mjeseci i godine, i vrijeme koje prolazi, više se ne vraća« (Kat. St. 19).

Smrt lebdi nad svima. »Tko može osigurati izjutra da će dočekati večer?« (Kat. St. 19). Ona je zajednička i starima i mladima. Ako starima odgovara prema njihovoj naravi, ali udara i mladiće. Oni umiru »kao što mlaz vode gasi živi plamen. Dočim starac umire kao plamen koji se sam gasi, bez potrebe jedne vanjske sile« (Kat. St. 19). Niti se treba žaliti nad preranom smrću. Priroda nam je samo povjerala **uporabu** života kao jedan kapital bez oznake dospjeća; kakav se motiv može imati za žalbu, ako, kad joj se sviđi, traži njegov povratak. Na ovaj sam ga način primio«. (1 Tusc. 39).

Smrt, uza sve nestalnosti časa i dana, apsolutna je nužda prirode i »sve ono što se događa prema prirodi, mora se cijeliti kao jedno dobro«. (Kat. st. 19). Zaista, sama narav, ruši ono što je sagradila. Kao što graditelj«, koji je izradio jedan brod ili jednu zgradu, pa je ruši, tako i priroda na najbolji način razara čovjeka kojeg je formirala«. (Kat. St. 20). Upravo jer je zakon naravi, »cijenimo da nema

ništa zla u onom što nam je svima priroda dala, i uvjereni smo da kad bi smrt bila jedno zlo, nužno bi bila jedno vječno zlo.« (Tusc. 42). Stoga, radije nego je se bojati, treba joj hrabro ići u susret, kako su učinili neki ljudi iz drevne starine.

Smrt: ili znači uništenje čitavog bitka ili je samo »jedna selidba, jedna izmjena života«. U prvom slučaju: »što ima boljega nego usnuti, zatvoriti oči i zaspati vječni san? (1 Tusc. 49). Ako, naprotiv smrt znači selidbu, izmjenu života: »što ima poželjnijega... Mi nijesmo bili stvoreni od slijepog slučaja, nego je neka **sposobna moć** strovalila u vječno zlo smrt, naprotiv, moramo misliti da je za nas pripravila **stalno utočište (sklonište)**. Dao Bog da možemo tamo prispjeti razvijenim jedrima!« (1 Tusc. 49). Luka mira i počinka, u koju se dolazi poslije duga i pogibeljna putovanja, eto to je smrt u misli Cicerona.

— — —

Zašto se onda moramo bojati smrti **kad duša ne može umrijeti?** Ovo je najjači dio Ciceronova filozofiranja. On je zanosno stalan da se ljudski život ne gasi nego **nastavlja poslije smrti**. Njegova je argumentacija i duboka filozofija i krilata poezija.

Tradicija, pogrebne počasti mrtvima, zakoni i obredi koji čuvaju njihova prava, sveopće je jednoglasno mišljenje, koje je glas prirode, o **prekogrobnom** životu; briga koju osjećaju svi smrtnici o onom što će biti poslije smrti, vrijedni su argumenti da dokažu da **duša ne umire**: »U svima je uvriježeno uvjerenje da smrt ne znači uništenje nego jednu vrst prelaza ili promjenu života« (1 Tusc. 12). Zar bi se toliki heroji žrtvovali za domovinu da nisu imali čvrstu nadu besmrtnosti!«

Sama **narav duše pokazuje njezinu besmrtnost**. Ona je princip koji se pokreće od sebe. A sada, ako je između svih stvari jedina duša koja **se uvijek kreće od sebe**, sigurno nije **rođena**, već je **besmrtna**.« (1 Tusc. 23): to je ontološki argument Platona i Aristotela koji je Ciceron usvojio.

Duša je **besmrtna** — jer su u njoj prisutni **božanski elementi**. Ne uspijevamo shvatiti ni odakle su, ni njihov svršetak: **Pamćenje** je »suviše neiscrpivo i bezbrojno«, snaga je invencije i predočivanja; i u **poeziji i govorništvu, na njima je vidljiv pečat božanstva**; jer bez »nekog božanskog nadahnuća ni jedan **pjesnik** ne može izliti ni jednu svečanu i skladnu pjesmu« i ni jedan **govornik** ne može bez neke više asistencije« osvojiti duše slušatelja s rječju, »snažnom, skladnim akcentima i snažnim mislima«. (1 Tusc. 26). **Radi ovih božanskih elemenata**, koje posjeduje **duša**, treba reći da je **po svojoj naravi istovjetna s naravi Božjom**. Ciceron to tvrdi sasvim sigurno: »duša je božanska, ili, kako kaže Euripid, jest **jedan Bog**, jer narav božanska je čista od zemaljskih elemenata, kako je bez njih i duša čovjeka«. (1 Tusc. 26).

Dakle: »Na zemlji ne može se naći podrijetlo duše«. Budući da se ona ne može uspoređivati s drugim materijalnim bićima, treba reći da je ona »jedna čestica božanske duše, ex mente divina decerptus animus«. (5 Tusc. 13). Uprav ova svojstva, koja nisu materijalna i zemaljska, pokazuju njezino podrijetlo. Divno je filozofovo dokazivanje: »Kao što ti ne vidiš Boga, nego ga spoznaješ iz njegovih djela, tako iz pamćenja, inventivne moći, iz brzine kreta moraš pripoznati **božansku bit pameti**. (1 Tusc. 28).

Pravo dostojanstvo i plemenitost čovjeka proistječu iz duše po kojoj on nadvisuje sve druge stvorove: »Nijesi ti smrtan nego je smrtno samo tvoje tijelo. Ti nijesi samo ono što se vidi, nego je **čovjek-njegova duša**. Znaj, dakle, da si ti bog, jer bog onaj koji vidi, osjeća, sjeća se, provida, upravlja i ravno ono tijelo, kojem je pretpostavljen, kao što Bog čini od ovog svijeta. Kao što vječni Bog pokreće vaj svijet koji će biti ništa, tako vječna duša pokreće tijelo koje će biti prašina«. (Somm. Sc. 17)

U čitavoj staroj filozofiji ne može se naći uzvišenije stranice od ove. Tijelo je tamnica, koja smeta let duša, od onog časa od kad na zemlji nemamo stalan i trajan stan: »Narav nam je dala jedan gostinjac da se u njem malko zadržimo, a ne da se u njem definitivno nastanimo, commorandi natura diversorium nobis non habitandi dedit.« (Cat. Mai. 23). U ovim riječima kao da se čuje jeka Pavlovih riječi: »Nemamo ovdje trajno obitavalište, nego tražimo ono buduće«.

Stoga ovaj naš zemaljski život - nije pravi život. »Sadašnji je život smrt, i mogao bih ga oplakivati, kako su učinili mnogi, ako bi mi bilo dopušetno.« (1 Tusc. 31). Pravi će život biti, kad prispijemo u nebesko obitavalište, gdje »ili ćemo mi postati bogovi ili ćemo biti s bogovima«. (1 Tusc. 31).

— — —

Odozgod čeznja, vapaj za onim koji je pravi život: Život s bogovima, promatrati istinu, posjedovati mir i vedrinu, daleko od tjeskoba i patnja svijeta, gledati iz visina nebeskih sfera, gdje je zvuk i neprestana harmonija, na zemlji koja izgleda kao jedna izgubljena točka u neizmjernosti prostora... Evo, ovo je blaženi život poslije smrti.

Tako se otvara pred očima filozofa, (referira na Osser. Rom. br. 22 od 27. I 1969. Stefano Giordano), eshatološka vizija Scipionova sna (»Somnium Scipionis«) puna religioznosti i misticizma. Takva je ljepota ove vizije da iz visine nebeskih sfera Ciceron emitira, kroz usta Scipiona ovu zapovijed: »**Uvijek gledaj na ove nebeske stvarnosti i prezri one zemaljske**. Haec coelestia semper spectato, illa humana contemnito«. (Somn. Sc. 12)!

Ova je slava rezervirana za one koji su postali zaslužni za republiku i domovinu, onima koji živeći na zemlji znali su držati duh otcijepljen od svega što je zemaljsko i prolazno, i umirući svaki dan, učinili su od života pripravu na smrt. »Što drugo činimo kad držimo duh daleko od naslada, nego ga sabiremo i otcijepujemo od tjelesnih naslada? Pa otcijepiti i dušu od tijela što je drugo nego pripravljati se na smrt? Obavljajmo, dakle, ovu pripravu, držimo slobodnu dušu od tijela, naviknimo se umirati«. (1 Tusc. 31 Da capu). Samo za ovake istinske filozofe lagan je let duše prema nebu. Oni su sigurni da nijesu uzalud živjeli. Veli Ciceron: »Ne, nije mi drago proklinjati život, niti mi je žao da sam živio. Umirem i izlazim iz života kao iz jednog odmarališta, a ne kao iz doma. O sretan onaj dan kad ću moći otputovati prema onom nebeskom saboru duhova«. (Kat. St. 23).

S ovim se riječima veliki Ciceron oprašta od života. S duhom punim nade očekuje bož. poziv za put u vječnost. On će taj poziv »poslušati s ugodnošću zahvalnosti«, jer se oslobađa »tamnice« i okova

tijela«, a povraća u nebesku i našu domovinu.« (1 Tusc. 49). Iz nebeskih visina, došla nam je duša i vraća se u **svoju** domovinu. S tim riječima završava Ciceron I knjigu Tusc. posvećenu besmrtnosti duše. Cicero-
nov nauk: o trascendenciji duše, njezinu bož. podrijetlu, i o besmrtnom životu koji se projicira pred ljudima: duboko je osjećajan, izliven je iz njegova srca, a iz ničijeg drugog izvora, stoga je filozofski originalan i ljudski simpatičan. U ovom njegovom uzvišenom filozofskom nauku imamo **anticipirano** kršćanstvo, stoga ga historioografi smatraju zlatnom vezom između grčko-rimske i kršč. misli.

Sv. Augustin je, pročitavši Ciceronova Hortenzija, uskliknuo: »Zar nije možda sama **Istina** koja je prozborila ove riječi kroz usta jednog čovjeka?« Golema je zasluga ovog poganskog filozofa da je upozorio ljude da misle na **božansko i vječno**.

Fra Krsto Kržanić

JEDAN OSVRT

Za I nedjelju došašća dobili smo »novu misu« za koju je Sv. otac u audijenciji 19. XI 1969. kazao da bi je bilo bolje nazivati »novom epohom u životu Crkve«. Za tu su prigodu izdani hrvatski priručnici koji su priređivače stajali dosta truda i troška. Nije to bio malen ni lak posao, ali je ujedno vrlo važan i odgovoran, pa neka je potpisanome dozvoljeno osvrnuti se na tehničku i financijsku stranu barem dvaju od tih izdanja. Unatoč zahvalnosti koju dugujemo svima koji su nam te priručnike omogućili čini se potrebnim iznijeti neke stvari s obzirom na slična buduća izdanja.

1. »Red mise« je tiskan u skoro raskošnom izdanju (u dvije boje cijela knjiga, na čvrstu papiru i s vrlo ukusnim uvezom). Je li bilo uputno izdavati takav priručnik kad se na str. 6. predviđa »savršenije drugo izdanje?« K tome uvodna opaska »Priloga Reda mise« veli da će skoro biti promulgiran i odobren »novi euhologij«. Još ove bi, naime, godine imao izići čitav novi Misal u više dijelova u kojemu će biti oko 70 predslovlja (od kojih sadašnji »Red mise« ima samo 22) i oko 1000 (većinom novih ili prerađenih) misnih molitava (euhologij). I sam Sv. zbor za bogoslužje javlja da će u novom Misalu biti neke izmjene, npr. da će se obred »Oškropi me« uklopiti u pokajnički čin (v. »Notitiae«, rujan-listopad 1969, 403) a kasnije je objavljeno da je izvršena i oveća dopuna čl. 7. Općeg uređenja koja po svoj prilici neće biti zadnja. Kad sve to iziđe zajedno i koliko toliko konačno, što ćemo s ovim našim privremenim izdanjem?

Za koga se tiskala nanovo »Opća uredba Rimskog misala« koju je nedavno donijela »Služba Božja« 1969, br. 4—5. U njoj je ona pri ruci svećeniku i svakome tko se interesira, a bilo bi poželjno da to budu svi koji kod nove mise imaju bilo kakvu posebnu ulogu, a ako će se poslužiti ovim novim izdanjem, mora veliku knjigu nositi svuda sa sobom. Uz to je priređen »novi« prijevod te »Uredbe« i tako nije trebalo ni obavijestiti prevodioca prvog prijevoda. Da li je »novi« prijevod uvijek bolji, dalo bi se diskutirati počevši od promijenjenog naslova gdje je mjesto »Uređenja« stavljeno »Uredba« iako je taj izraz već udomaćen za Uredbu o sv. bogoslužju, po primjeru onda-